

НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ

СУПРОТСТАВЉАЊЕ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ
ПРАВНИ ОКВИР, МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ И ПРОЦЕДУРЕ

НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ

**СУПРОТСТАВЉАЊЕ
ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ
ПРАВНИ ОКВИР, МЕЂУНАРОДНИ
СТАНДАРДИ И ПРОЦЕДУРЕ**

Тара, 27-29. мај 2013.

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА
Београд, 2013

Издавач
КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА
Београд, Цара Душана 196 (Земун)
Фондација „Hans Zajdel“, Јове Илића 50, Београд

За издавача
проф. др ГОРАН МИЛОШЕВИЋ, декан
ЛУТЗ КОБЕР, руководилац Фондације Ханс Зајдел за Србију и за Црну Гору

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник

проф. др ГОРАН МИЛОШЕВИЋ,
декан Криминалистичко-полицијске академије, Београд

Чланови

ВАЊА ВУКИЋ, државни секретар МУП РС
ВЛАДИМИР БОЖОВИЋ, државни секретар МУП РС
МИОДРАГ МИЉКОВИЋ, државни секретар МУП РС
БРАНИСЛАВ МИТРОВИЋ, заменик директора полиције, МУП РС
МИЛОШ ОПАРНИЦА, помоћник министра
и начелник Сектора унутрашње контроле полиције, МУП РС
ЖЕЉКО КОЈИЋ, помоћник министра и начелник Сектора финансија,
људских ресурса и заједничких послова, МУП РС
ЛУТЗ КОБЕР, руководилац Фондације „Ханс Зајдел“ за РС и ЦГ
проф. др САША МИЈАЛКОВИЋ, Криминалистичко-полицијска академија, Београд
проф. др ОЛИВЕРА ВУЧИЋ, Правни факултет Универзитета у Београду,
судија Уставног суда Републике Србије
мр ГОРАН АМИЏИЋ, Висока школа унутрашњих послова, Република Српска БиХ
проф. др ВИД ЈАКУЛИН, Правни факултет Љубљана, Словенија
проф. др МИОДРАГ СИМОВИЋ, Уставни суд БиХ
проф. в. ш. мр. сц. IVAN TOTI, Велеучилиште у В. Горици, Хрватска
проф. др ВАЦЛАВ КРАЈНИК, Полицијска академија, Словачка
проф. др WANG SHIQUAN, председник Кинеског криминалистичко-полицијског
универзитета, Кина
проф. др СНЕЖАНА НИКОДИНОВСКА-СТЕФАНОВСКА, декан Факултета
безбедности, Скопље, Македонија
проф. др АНДРЕЈ СОТЛАР, Факултет за варносне веде, Словенија

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Председник

доц. др БИЉАНА СИМЕУНОВИЋ - ПАТИЋ,
продекан Криминалистичко-полицијске академије

Чланови

проф. др ЖЕЉКО НИКАЧ, КПА
проф. др ЂОРЂЕ ЂОРЂЕВИЋ, шеф Катедре правних наука, КПА
проф. др ДАНЕ СУБОШИЋ, шеф Катедре полицијских наука, КПА
проф. др МЛАДЕН БАЈАГИЋ, шеф Катедре безбедносних наука, КПА
проф. др МИЛАН ЖАРКОВИЋ, шеф Катедре криминалистичких наука, КПА

СЕКРЕТАРИЈАТ

Марта Томић (М.А.), Научно-истраживачки центар, КПА
Јелена Панџа, Научно-истраживачки центар, КПА
Вук Кулић, Научно-истраживачки центар, КПА

Главни и одговорни уредник

проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, продекан за научно-истраживачки рад

Уређује

Научно-истраживачки центар, КПА

Рецензенти

проф. др МИЛАН ЖАРКОВИЋ, проф. др ДРАГАН РАНЂЕЛОВИЋ, проф. др ДАРКО СИМОВИЋ, проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, проф. др ДАНЕ СУБОШИЋ, доц. др АЛЕКСАНДАР ЧУДАН, доц. др ОЛИВЕР ЛАЈИЋ, доц. др АЛЕКСАНДАР БОШКОВИЋ, проф. др ГОРАН БОШКОВИЋ, доц. др СЛАВИША ВУКОВИЋ, доц. др ЗОРАН БУРЂЕВИЋ, проф. др СРЂАН МИЛАШИНОВИЋ, проф. др МЛАДЕН БАЈАГИЋ, проф. др ЂОРЂЕ ЂОРЂЕВИЋ, др РАДОСЛАВ ГАЋИНОВИЋ, доц. др ТАЊА КЕСИЋ, проф. др САША МИЈАЛКОВИЋ, проф. др ЖЕЉКО НИКАЧ, доц. др БИЉАНА СИМЕУНОВИЋ-ПАТИЋ, доц. др БРАНКИЦА ПОПОВИЋ, доц. др НЕНАД РАДОВИЋ, ДРАГОСЛАВА МИЋОВИЋ, доц. др РАДОСЛАВ РИСИМОВИЋ, проф. др ОБРАД СТЕВАНОВИЋ

Лектура

ЈАСМИНА МИЛЕТИЋ

Техничко уређење
МИЛОШ ИВОВИЋ

Тираж

150 примерака

Štampa

ЈП „СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК”, Београд

© 2013 Криминалистичко-полицијска академија, Београд

ISBN 978-86-7020-266-5

САДРЖАЈ

Зоран Јевтовић, Горан Милошевић, Срђан Милашиновић ПРОМЕНА МЕТОДОЛОШКОГ ОКВИРА УНУТАР КОНФЛИКТНЕ ПАРАДИГМЕ.....	1
Миодраг Н. Симовић, Марина М. Симовић ПРИМЈЕНА МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ СТАНДАРДА У СУПРОТСТАВЉАЊУ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛИТЕТУ У НОВИЈОЈ ПРАКСИ УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ.....	9
Наташа Делић КРИВИЧНО ДЕЛО НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА (ЧЛАН 246 КЗ).....	29
Зоран Илић ТРЕТМАН ОСУЂЕНИХ ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА: МОГУЋНОСТИ, ДИЛЕМЕ И ЗАБЛУДЕ.....	47
Pamela Kerschke-Risch FOOD AND ORGANIZED CRIME. LEGAL FRAMEWORK AND CONTROL?.....	61
Александар Југовић, Мирослав Бркић СУПКУЛТУРНА ОБЕЛЕЖЈА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА.....	69
Радослав Гађиновић, Живојин Ђурић НАУЧНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ФЕНОМЕНА ТЕРОРИЗМА.....	83
Драгана Коларић ТЕРОРИСТИЧКО УДРУЖИВАЊЕ ПРЕМА КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	95
Радмила Драгичевић Дичић, Александар Бошковић, Милан Жарковић УСКРАЂИВАЊЕ ПОДАТАКА О ИДЕНТИТЕТУ СВЕДОКА У КРИВИЧНОПРОЦЕСНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	109
Горан Бошковић, Гордана Јекић-Брадајић ФИНАНСИЈСКЕ ИСТРАГЕ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА – МОДЕЛ АНАЛИЗЕ БАНКАРСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ.....	125
Божидар Бановић, Вељко Турањанин ВИСОКОТЕХНОЛОШКИ ТЕРОРИЗАМ.....	135
Ранђеловић Драган, Бојана Царевић, Милош Ранђеловић ЗЛОУПОТРЕБА ИНТЕРНЕТА И ПОЛИТИКЕ БЕЗБЕДНОСТИ.....	145
Saša Mijalković, Mladen Bajagić CONTEMPORARY ORGANIZED CRIMINALITY AND TERRORISM SIMILARITIES AND DIFFERENCES	159
Горан Д. Матић ПИТАЊЕ ПРИМЕНЕ СПЕЦИЈАЛНИХ ИСТРАЖНИХ ТЕХНИКА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ И СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ	171

Наташа Тањевић КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И БОРБА ПРОТИВ ЕКОЛОШКОГ КРИМИНАЛИТЕТА	191
Желько Никач, Бобан Симић БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА – УНУТРАШЊИ И МЕЂУНАРОДНИ АСПЕКТИ.....	205
Томе Батковски БЕЗБЕДНОСНА ПРОГНОСТИКА У РАНОМ ПРЕДУПРЕЂИВАЊУ И СУЗБИЈАЊУ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА И ТЕРОРИЗМА.....	219
Биљана Симеуновић-Патић КРИМИНОЛОШКИ ОСВРТ НА КОРУПЦИЈУ И ЊЕНУ ПОВЕЗАНОСТ СА ОРГАНИЗОВАНИМ КРИМИНАЛОМ	231
Зоран Милановић, Радован Радовановић СТАНДАРД ISO/IEC 27005:2008 – ОСНОВ ЗА МЕНАЏМЕНТ РИЗИКА У СФЕРИ ИНФОРМАЦИОНЕ БЕЗБЕДНОСТИ	243
Роберт Вулић, Дане Субошић САВРЕМЕНЕ ПОЛИЦИЈСКЕ БЕСПИЛОТНЕ ЛЕТЈЕЛИЦЕ	263
Цане Мојаноски ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ И КОРУПЦИЈА	277
Светлана Николоска, Марина М. Саздовска ОПЕРАТИВНЕ АКЦИЈЕ У ФУНКЦИЈИ ИСТРАЖИВАЊА ОРГАНИЗОВАНОГ ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКОГ КРИМИНАЛА У РЕПУБЛИЦИ МАКЕДОНИЈИ.....	293
Божидар Оташевић СТРУКТУРА ЕКСТРЕМНИХ НАВИЈАЧКИХ ГРУПА У СРБИЈИ	313
Зоран М. Стевановић, Јасмина Играчки ТРГОВИНА ДЕЦОМ КАО ОБЛИК ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА	325
Далибор Кекић, Желимир Кешетовић ПОЛИЦИЈСКИ ДИПЛОМАТА КАО СУБЈЕКАТ У СУЗБИЈАЊУ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА	335
Mile Šikman RAZUMJEVANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALITETA – KRIMINOLOŠKI I KRIVIČNOPRAVNI PRISTUP.....	347
Жарко Синђелић ПРИМЕНА САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА ПРИЛИКОМ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПОСЕБНИХ И ДРУГИХ ДОКАЗНИХ РАДЊИ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА И СУЗБИЈАЊА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА.....	363
Белокобыльская Ольга Ивановна, Белокобыльский Максим Евгеньевич, Maxim E. Belokobilsky УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА УБИЙСТВ, СОВЕРШЕННЫХ ОРГАНИЗОВАННЫМИ ГРУППАМИ ПО МОТИВАМ ПОЛИТИЧЕСКОЙ, ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ, РАСОВОЙ, НАЦИОНАЛЬНОЙ ИЛИ РЕЛИГИОЗНОЙ НЕНАВИСТИ ИЛИ ВРАЖДЫ ЛИБО ПО МОТИВАМ НЕНАВИСТИ ИЛИ ВРАЖДЫ В ОТНОШЕНИИ КАКОЙ-ЛИБО СОЦИАЛЬНОЙ ГРУППЫ.....	375
Курин А.А. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНАЛИТИЧЕСКИХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ В РАМКАХ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЕДИНОЙ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕГИСТРАЦИИ	385

Александра Љуштина ОРГАНИЗОВАНИ ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛ У САВРЕМЕНИМ СТУДИЈАМА БЕЗБЕДНОСТИ	397
Mile Matijević, Darko Jokić EVIDENTIAL VALUE OF EYEWITNESS IDENTIFICATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS	407
Snezana Nikodinovska-Stefanovska, Marjan Gjurovski PREVENTING AND FIGHTING ORGANIZED CRIME IN THE EU – A NEW ERA WITH THE LISBON TREATY AND THE STOCKHOLM PROGRAMME	419
Dragan Manojlovic HOW CRIMINALISTICS AND LEGAL INTERPRETED WHAT IS AN ORGANIZED CRIMINAL GRUP	429
Boris Murgoski SOME CURRENT ISSUES RELATING TO EVIDENCE AND CRIMINALISTIC PROCESSING OF THE CRIME SCENE	447
Јелена Радовић-Стојановић, Марта Томић СТАТИСТИКА КРИМИНАЛИТЕТА И ПРАВОСУЂА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ: СТАНДАРДИ, МЕТОДОЛОГИЈЕ, ХАРМОНИЗАЦИЈА	455
Жанет Ристоска СПЕЦИЈАЛНЕ ВОЈНЕ ЈЕДИНИЦЕ У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА.....	467
Жељко Нинчић ПРИКРИВЕНИ ИСЛЕДНИК КАО СТАНДАРД У СУПРОТСТАВЉАЊУ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ.....	479
Весна Трајковска КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА ТЕРМИНА ВЕЗАНИХ ЗА ТЕРОРИЗАМ У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ И ЊИХОВИХ ПРЕВОДНИХ ЕКВИВАЛЕНАТА У МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ	499
Кораћ Радован, Милош Јанковић ПОСЕБНОСТИ ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА	507
Гордана Чолић, Ана Боровић, Мато Жарковић ДОКАЗНИ ЗНАЧАЈ ИСКАЗА УЗЕТИХ ОД СТРАНЕ ОВЛАШЋЕНИХ СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА ОРГАНА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА У ПРЕТКРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	521
Милијана Лепир ЕКСТРАДИЦИОНИ ПРИТВОР КАО ПРОЦЕСНА МЈЕРА У БОРБИ ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА	535
Александра Илић ЗАШТИТА ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	551
Ладин Гостимировић, Драган Дамјановић ИМПЛИКАЦИЈЕ ПРОЦЕСА РЕСТРУКТУРИРАЊА И СОЦИЈАЛНИХ НЕЈЕДНАКОСТИ НА БЕЗБЕДНОСТ У ЗЕМЉАМА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА	567
Зорица Којчин, Иван Жарковић ПРИНЦИП ТРАНСПАРЕНТНОСТИ И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ ЗА СУЗБИЈАЊЕ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛНОГ ДЕЛОВАЊА У ОБЛАСТИ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА	583

Зоран Голубовић, Весна Милановић СТРАТЕГИЈЕ ПРОМЕНЕ ИМИЦА И РЕПОЗИЦИОНИРАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	595
Иван Илић УЛОГА СВЕДОКА САРАДНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ЗА ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА	609
Оливера Зечевић, Голуб Гачевић МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИНКВЕНЦИЈА СА ОСВРТОМ НА КРИВИЧНА ДЕЛА УБИСТВА ИЗВРШЕНА ОД СТРАНЕ МАЛОЛЕТНИКА	621
Marijana Blazevska ORGANIZED COMPUTER CRIME WITH ELEMENTS OF FALSE CARD PAYMENT	643
Tatjana Gerginova CRIMINAL LEGAL RESPONSE TO ORGANISED CRIME IN REPUBLIC OF MACEDONIA	655
Snezana Mojsoska, Igor Kambovski, Irina Majovski, Goce Mojsoski MOBILE PAYMENTS: VISION OR REALITY IN MACEDONIA.....	671
Sandra Stojković THE FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME ON EU LEVEL.....	679

ТЕРОРИСТИЧКО УДРУЖИВАЊЕ ПРЕМА КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

проф. др Драгана Коларић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Апстракт: У раду се анализира нова концепција кривичних дела тероризма у кривичном законодавству Републике Србије, која је резултат измена и допуна Кривичног законика које су учињене у децембру 2012. године. Посебан акценат је стављен на кривично дело терористичког удруживања. У првом делу рада, који је уједно посвећен и уводним напоменама, аутор се бави актуелним питањима усклађивања материјалног кривичног законодавства са европским стандардима. За Србију као државу која настоји да што пре постане пуноправни члан Европске уније од изузетне је важности да прати активности ЕУ и њених чланица на подручју сузбијања криминалитета. Најкорисније би било за сваку државу, па и нашу, да изврши ревизију појединих инкриминација у свом кривичном законодавству, али тако да покрије области које су међународни споразуми сматрали вредним укључивања у национално кривично право. У другом делу рада посебна пажња је посвећена правно-догматској анализи одредбе члана 393а, која одређује кривично дело терористичког удруживања, и приказу сличних одредби у другим земљама у упоредном праву. Сведоци смо времена у коме терористички инциденти ескалирају широм света. Међународна заједница је у последњих неколико деценија интензивно радила на креирању механизма за гоњење и кажњавање учинилаца тешких кривичних дела као што је тероризам. Државе су све више фокусиране на усклађивање националних кривичних законодавстава са међународним документима у правцу унификавања инкриминације тероризма, као и са њим повезаних кривичних дела. Упркос великој спремности и све већем консензусу међу државама по питању реформе и даљег развоја законских решења, овај процес суочен је са многим изазовима. Трећи део се бави односом кривичног дела терористичког удруживања са чланом 346 Кривичног законика Републике Србије. На крају аутор даје закључке, са предлозима могућих законских решења *de lege ferenda*.

Кључне речи: Кривични законик, тероризам, терористичко удруживање, међународни стандарди, удруживање ради вршења кривичних дела.

Уводне напомене

Тероризам у свим његовим појавним облицима, без обзира на учиниоца, место и време извршења, представља једну од најозбиљнијих претњи међународном миру и безбедности.¹

Ове речи су истакнуте у Акционом плану који је донет уз Глобалну стратегију за борбу против тероризма Организације уједињених нација 8. септембра 2006. године. Стратегија, која је донета у форми резолуције, представља јединствен гло-

¹ *The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy*, adopted by Member States on 8 September 2006.

бални инструмент који треба да побољша националне, регионалне и међународне напоре у борби против тероризма.² Све државе чланице ОУН сложиле су се да заједнички приступе борби против тероризма, што шаље јасну поруку терористичким организацијама широм света, и омогуће примену широког спектра мера у циљу јачања њихових капацитета за супротстављање тероризму.

Међународна заједница данас даје чврсту подршку премиси да су сва кривична дела тероризма неоправдана без обзира на мотив којим се руководио учинилац и на време и место извршења. Сходно међународним изворима, којих је у последњем периоду све више, државе потписнице су дужне да инкриминишу сва кривична дела тероризма, укључујући и терористичко удруживање, и да развију одговарајуће облике сарадње са другим државама ради лакшег лишавања слободе, кривичног гоњења и кажњавања њихових учинилаца.³

Од посебног значаја за инкриминисање терористичког удруживања као посебног кривичног дела, и поред постојања других инкриминација у Кривичном закону Србије које би се могле применити у таквим случајевима, јесу Оквирна одлука Савета Европске уније о борби против тероризма од 13. јуна 2002. године⁴ са изменама и допунама које су учињене 2008. године⁵ и Међународна конвенција о спречавању терористичких напада бомбама.⁶

Савет ЕУ, као једно од најважнијих и одлучујућих тела Европске уније, 13. јуна 2002. године усвојио је Оквирну одлуку о борби против тероризма. У уводу одлуке се истиче да је Европска унија заснована на универзалним вредностима људског достојанства, слободе, равноправности и солидарности, поштовања људских права и основних слобода, на принципу демократије и принципу владавине права. С обзиром да тероризам најозбиљније крши та начела, државе чланице су схватиле да се не могу саме успешно носити с том претњом. Оквирна одлука настоји да створи платформу за заједничка законска решења у борби против тероризма. Одређивање кривичног дела тероризма и са њим повезаним кривичним делима у Оквирној одлуци има за циљ усклађивање националних законодавстава држава чланица. Треба истаћи да је ЕУ и раније наглашавала потребу за јединственим инструментом ратификације када су у питању кривична дела тероризма.⁷ Оквирне одлуке Савета ЕУ имају за циљ усклађивање законодавства држава чланица. Оне обавезују државе у погледу резултата које треба да остваре, али препуштају државама да одаберу облик и метод којим ће остварити постављени резултат. Оне се

2 Plan of Action (A/RES/60/288).

3 S. Markus, International Law and the War on Terrorism, *Asia Pacific Law Review*, Lexis Nexis, Vol 14, 1/2006, p. 44.

4 Council Framework Decision on Combating Terrorism, 2002/475/JHA.

5 Council Framework Decision 2008/919/JHA of 28 November 2008 amending Framework Decision 2002/475/JHA on combating terrorism.

6 Службени лист СРЈ – међународни уговори, бр. 12/2002.

7 Европски савет је још 1975. године основао тзв. Треви групу чија се основна делатност односила на размену информација о терористичким активностима, сигурносним питањима везаним за ваздушни саобраћај, нуклеарне материјале и разним другим осетљивим питањима. Поред тога, сам уговор из Амстердама из 1997. године одређује да је циљ Уније пружање високог степена сигурности својим грађанима, а што се постиже сузбијањем разних облика кривичних дела, међу којима су изричито наведени тероризам, организовани криминалитет, наркodelикти итд. Осим тога, ЕУ је усвојила низ правних аката ради сузбијања тероризма нпр: Одлука Савета из 1998. године којом се у надлежност Европола стављају кривична дела (против живота, тела, личних слобода или имовине) учињена или која ће вероватно бити учињена ради извршења терористичких активности, Препорука Савета из 1999. године о сарадњи у борби против финансирања терористичких група, надаље, тероризам се спомиње и у Закључцима Европског Савета из Тампереа из 1999. године, као и у Закључцима Европског Савета из Санта Мариа де Фериа из јуна 2000. године и др.

примењују тек након имплементације у националном законодавству што јасно произилази из члана 34. Уговора о оснивању ЕУ.

Оквирна одлука Савета ЕУ о борби против тероризма има тринаест чланова. За национално кривично законодавство најважнији су: члан 1, којим се јединствено за цело подручје ЕУ дефинише тероризам, члан 2, којим се одређује терористичка група и члан 3, где се набрајају кривична дела која су повезана са тероризмом. Овом приликом осврнућемо се само на члан 2, који даје појам терористичке групе. Под њом се подразумева структурисана група коју чине више од два лица, која је основана на одређено време и делује споразумно у циљу вршења кривичног дела тероризма. Структурисана група значи да се ради о групи која није случајно формирана за извршење кривичног дела, али да не треба да има формално дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру. У оквиру терористичке групе прави се разлика између лица која воде терористичку групу и учесника у активностима терористичке групе.

На међународном плану, терористичко удруживање је први пут издвојено као самостално кривично дело у Међународној конвенцији о спречавању терористичких напада бомбама. Према Конвенцији, члану, 2 став 3, тачка б, као кривично дело треба инкриминисати и организовање или давање упутстава другима да учине кривично дело прописано у ст. 1 и 2 члана 2 Конвенције.

Закон о изменама и допунама Кривичног законика РС из децембра 2012. године, пратећи међународне изворе, полази од нове концепције кривичних дела тероризма и инкриминише терористичко удруживање.⁸

Терористичко удруживање у упоредном праву

Већина држава у упоредном праву садржи одговарајуће инкриминације које се односе на терористичко удруживање.

Кривични законик Немачке, у групи кривичних дела против јавног реда, регулише кривично дело „Стварање терористичког удружења“ (параграф 129а). Према схватању израженом у немачкој кривичноправној теорији, удружење у смислу § 129а представља добровољно организационо повезивање најмање три лица, основано на неки период, које уз потчињавање воље појединца вољи заједнице следи заједничке циљеве и чији су чланови у таквом међусобном односу да се осећају као јединствено удружење.⁹

Ради усклађивања са најважнијим међународним документима у области борбе против тероризма, немачки законодавац је одлучио да прошири криминалну зону код кривичног дела стварања терористичког удружења (§129а). У циљу имплементације Оквирне одлуке Савета ЕУ о борби против тероризма, та одредба је радикално измењена 22. децембра 2003. године.¹⁰

Према старој верзији кажњавало се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чији је циљ или делатност вршење: кривичних дела убиства (обично убиство), усмрћења (тешко убиство)¹¹ или геноцида (тачка 1); кривичних дела против

⁸ Службени гласник РС, бр. 121/2012.

⁹ J. Schäfer, B. Feilcke, Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *Neue Zeitschrift für Strafrecht-Rechtsprechungs Report*, München: Beck Verlag, 10/2008, p. 298.

¹⁰ То је учињено „Законом за имплементацију Оквирне одлуке Савета ЕУ за борбу против тероризма и измену других закона“ од 22. 12. 2003. године. Види: J. Schäfer, B. Feilcke, Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *op.cit.*, p. 299.

¹¹ У старијој литератури се усмрћење назива „уморство“. То је, у ствари, прављење разлике између немачког *Vorsätzlich Tötung* и *Mord*. Више о томе: Д. Коларић, *Кривично дело убиства*, Службени

личних слобода у случајевима из § 239а или § 239б (отмица ради уцене и узимање талаца) (тачка 2); кривичних дела из § 305а (уништење важних средстава за рад) или опште опасних кривичних дела у случајевима из §§ 306–308 (проузроковање пожара), § 310 б, став 1 (проузроковање експлозије употребом нуклеарне енергије), § 311, став 1 (проузроковање експлозије употребом експлозива), § 311а, став 1 (злоупотреба јонизирајућег зрачења), § 312, § 315, став 1 (проузроковање поплаве којом се угрожава живот, опасно угрожавање железничког, бродског и ваздушног саобраћаја), § 316 б, став 1 (ометање рада јавног погона), § 316 ц, став 1 (напад на ваздушни и поморски саобраћај) или § 319 (опште опасна тровања) (тачка 3). То је био став 1 § 129а, који се кажњавао казном лишења слободe од једне до десет година. Ако је учинилац био коловођа или следбеник, казна је била лишење слободe најмање једну годину (став 2). Ко је подржавао удружење из става 1, или за њега врбовао, кажњавао се лишењем слободe од шест месеци до пет година (став 3). Суд је могао у случајевима из ст. 1–3 према својој оцени ублажити казну учеснику чија је кривица незнатна а учешће од посредног значаја. Код овог кривичног дела примењивала се на одговарајући начин одредба става б § 129, према којој суд може одустати од кажњавања ако је учинилац: добровољно и озбиљно настојао да спречи опстанак удружења или извршење кривичних дела обухваћених циљевима удружења, или добровољно и у време када се извршење кривичног дела, за које му је било познато да се планира, још увек могло спречити, пријавио своја сазнања надлежном државном органу. Учинилац, такође, не би био кажњен ако је остварио свој циљ да спречи опстанак удружења или ако је до тога дошло и без његових настојања. Код овог кривичног дела могуће је било, уз лишење слободe од најмање шест месеци, ограничити учиниоцу способност за вршење јавне службе и способност стицања права из јавних избора, као и наложити примену мере стављања учиниоца под надзор.

Према новој верзији кажњава се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чија је делатност усмерена на вршење: кривичних дела убиства, усмрћења, геноцида или злочина против човечности (тачка 1 става 1); кривичних дела против личних слобода у случајевима из § 239а или § 239б (тачка 2 става 1). Запрећена кривична санкција је лишење слободe од једне до десет година. Тачка 3 ранијег става 1 је сада саставни део става 2 и допуњена је бројним другим кривичним делима¹², која нису тако тешка, али морају бити извршена са одређеном намером управљеном на остварење једног од циљева. И према ставу 2 кажњава се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чије су активности усмерене на вршење кривичних дела набројаних у том ставу. Али према новој верзији није довољно само да делатност удружења буде усмерена на вршење кривичних дела наведених у овом ставу, него дело мора бити учињено *са намером* да се: становништво знатно заплаши¹³, да се влада или међународна организација силом или

гласник, Београд, 2008. година, стр. 129.

12 Тешке телесне повреде, кривична дела против животне средине, нека кривична дела из Закона о оружју итд.

13 Поставља се питање да ли је законодавац имао у виду целокупно становништво у § 129а, став 2, кад је тражио да дело буде учињено са намером да се „становништво знатно заплаши“. У Кривичном законнику Немачке, рецимо у § 130, који одређује кривично дело хушкања против народа, супротно од претходне формулације, истакнуто је да се ради о „деловима становништва“. Тешко би било прихватити мишљење да је ту законодавац мислио на целокупно становништво, јер би тако уско тумачење било у супротности са смислом правне нормe. Целокупно становништво би обухватило и чланове удружења и њихове симпатизере, против којих једва да могу да буду усмерени покушаји застрашивања. Пошто се терористичке активности веома често усмеравају против делова становништва, који су карактеристични по својој етничкој припадности, религији, припадности нацији или раси, код буквалног тумачења не би могао да буде обухваћен значајан део типичних

претњом употребе силе принуде да нешто учине или не учине, или да се озбиљно угрозе или повреде основне политичке, уставне, привредне или економске структуре државе или међународне организације. Такође, кривична дела морају да буду таква да, с обзиром на њихову природу или последице, могу да озбиљно нанесу штету држави или међународној организацији. Дакле, та доста хетерогена кривична дела морају бити предузета у одређеном циљу. Према ставу 3, ако се прети извршењем кривичних дела набројаних у ст. 1 и 2, казна је затвор од шест месеци до пет година. Ако је учинилац коловођа или лице које из позадине управља током догађаја¹⁴, казна је затвор од најмање три године у случајевима из ст. 1 и 2 и затвор од једне до десет година у случајевима наведеним у ставу 3 (став 4). Према ставу 5, ко подржава удружење у смислу извршења кривичних дела описаних у ст. 1 и 2 казниће се затвором од шест месеци до десет година и затвором од највише пет година у случају става 3. Такође, према ставу 5, ко врбује чланове или лица која ће подржавати терористичко удружење за извршење кривичних дела набројаних у ст. 1. и 2. биће кажњен затвором од шест месеци до пет година. Суд може у случајевима ст. 1, 2, 3 и 5 ублажити казну учиниоцу ако му је степен кривице низак а учешће од незнатног значаја (став 6). Суд може уз лишење слободе од најмање шест месеци ограничити могућност учиниоцу за вршење јавне службе и способност да бира и буде биран на јавним изборима (став 8). У случајевима наведеним у ст. 1, 2 и 4 суд може одредити примену мере стављања учиниоца под надзор (став 9).

Дакле, циљ стварања терористичког удружења је вршење тешких кривичних дела, као нпр. кривичног дела убиства, или вршење кривичних дела која нису тешка, са одређеном намером управљеном на остварење једног од набројаних циљева у ставу 2.¹⁵

Лице улази у криминалну зону или оснивањем терористичког удружења или тако што постаје члан удружења, а они који нису чланови чине то кроз подршку удружењу или кроз врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење.

Једна од радњи извршења је оснивање терористичког удружења ради вршења неког кривичног дела. Код овог облика је само стварање терористичког удружења изједначено са учињеним кривичним делом.¹⁶ Оснивачи су лица која актом оснивања постижу да се води и трасира правац удружења. Ако се нпр. лице А, Б и Ц договоре за један дужи период, да затрују основне животне намирнице смртоносног количином отрова, тиме постоји удружење од најмање три лица и испуњени су услови да се дело квалификује по ставу 1 параграфа 129а. Овде није неопходно постојање неког од циљева наведених у ставу 2. Остварење неког тешког кривичног дела, као што је убиство, само по себи даје довољно основа да се дело за квалификује као терористичко у смислу параграфа 129а, става 1.

терористичких кривичних дела. Због тога је довољно да кривична дела која предузима удружење могу да заплаше знатан део становништва.

14 Немци употребљавају израз *Hintermännern* – именица у множини која би се у буквалном смислу могла превести као „лица из позадине“. Према теорији власти над делом, ради се о лицу које у свакој фази остварења кривичног дела има пресудну улогу, у смислу да је битно могло утицати на ток извршења кривичног дела. У смислу ове инкриминације то није лице које предузима радњу извршења и има „формалну власт над делом“, него се ради о лицу које предузима одређене психичке акте који су усмерени на остваривање одређеног циља. Дакле, он је носилац материјалне власти над делом.

15 B. Weißer, *Über den Umgang des Strafrechts mit terroristischen Bedrohungslagen*, ZStW, München: Beck Verlag, 121/2009, Heft 1, p. 136.

16 Слично је и у Кривичном законнику Црне Горе (види: Стојановић, 3; *Коментар кривичног законика Црне Горе*, Подгорица, 2010, стр. 878) и Кривичном законнику Србије (види члан 393а).

Активирање у својству члана у удружењу такође је кажњиво. Ова радња је кажњива независно од тога да ли су конкретна кривична дела довршена, покушана или припремана.¹⁷

Ако супруга која није члан неког удружења саветује свом мужу приступање том удружењу, она је кажњива по ставу 5, тачки 2 § 129а. Кривично дело је довршено самим врбовањем без обзира на постигнут резултат. Дакле, ако супруг буде отпоран на савете своје супруге, то не мења ништа на плану њене кажњивости. Обратно, када члан удружења, лице А, покуша да неког са стране наговори на чланство, тада већ постоји свршено кривично дело из става 1 односно свршено остварење сопственог чланства.

Кривични законик Италије је у складу са најновијим трендовима међународне заједнице иновирао одредбе које се односе на кривично дело тероризма. Најпре је то учинио Законом број 438 од 15. децембра 2001. године (Хитне мере против међународног тероризма) када је усвојио Декрет бр. 374. од 18. октобра 2001. године (*decreto legge*), а потом је Законом бр. 155. од 31. јула 2005. године („Хитне мере за борбу против међународног тероризма“) Парламент Италије, веома брзо и великом већином, спроводећи снажан вишепартијски консензус, усвојио Декрет бр. 144. од 27. јуна 2005. године.¹⁸ Значај поменутих декрета је у изменама и допунама старих инкриминација које се односе на кривично дело тероризма, али и у увођењу неких нових кривичних дела, што је у складу са Оквирном одлуком Савета ЕУ о борби против тероризма и Конвенцијом Савета Европе о спречавању тероризма. Кривична дела која се односе на борбу против тероризма сврстана су у другу од три књиге италијанског кривичног законика, у групу кривичних дела која носи назив „Кривична дела против међународног субјективитета државе“ (чланови 270, 270-bis, 270-ter, 270-quarter, 270-quinquies, 270-sexies).¹⁹ Члан 270 носи назив „Субверзивне организације“ и постоји кад неко у држави промовише, оснива, организује и води удружења усмерена да употребом насиља успоставе диктатуру једне друштвене класе над другом, или да подривају економски или друштвени ред применом насиља, или да насилно сузбијају политички и правни систем државе. Казна је затвор од пет до десет година. Свако ко учествује у горе описаној групи казниће се затвором од једне до три године. Члан 270-bis инкриминише оснивање терористичких удружења. Ова одредба предвиђа казну затвора од седам до петнаест година за свакога ко је проглашен кривим због унапређења, успостављања, организовања, управљања или финансирања група које врше насилне активности у циљу рушења демократске структуре државе или унапређења терористичких циљева, као и казну од пет до десет година затвора за лица која се придружују таквим групама. Ова одредба је проширена и на терористичке активности које се спроводе против друге државе или међународне организације.

Кривични законик Руске Федерације²⁰ у глави 24, у групи кривичних дела која носи назив „Кривична дела против опште сигурности“, регулише кривична дела тероризма (чланови 205, 205¹, 205²). Такође, на истом месту систематизована су и два кривична дела којима се заправо инкриминише удруживање за вршење тероризма и других дела. То су: организовање илегалне оружане формације или учествовање

17 J. Schäfer, B. Feilcke, *op. cit.*, p. 299.

18 V. Patané, Recent Italian Efforts to Respond to Terrorism at the Legislative Level, *Journal of International Criminal Justice*, Oxford University Press, 4 /2006, p. 1169.

19 Beltrani, S; *Corso di Diritto Penale, Parte generale e parte speciale*, Wolters Kluwer Italia Srl, Padova, 2008, p. 537.

20 А. И. Парог, *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва: Проспект, 2013, стр. 518-531.

у њој (члан 208) и организовање злочиначког удружења или учествовање у њему (члан 210). Организовање илегалне оружане формације се састоји у стварању такве формације или у руковођењу таквом формацијом. Такође, кажњава се и припадник таквог удружења. Особа која је престала да буде члан такве формације и која је предала оружје неће се казнити уколико није учинила ниједно друго кривично дело. Организатор се кажњава затвором од две до седам година, а учесник од шест месеци до пет година. Организовање злочиначког удружења се састоји у стварању удружења чији је циљ извршење једног или више тешких кривичних дела или у: руковођењу таквим удружењем, његовом структуралном организовању, координирању у извршењу кривичних дела, повезивању различитих организованих криминалних група, изради планова или другом стварању услова за извршење таквих кривичних дела, подстицању припадника групе да врше кривична дела. Ове радње кажњавају се затвором од дванаест до двадесет година и новчаном казном до милион рубаља. Учешће у злочиначком удружењу кажњава се затвором од пет до десет година и казном до петсто хиљада рубаља. Особа која је престала да буде члан удружења и допринесе откривању кривичних дела која су учињена у оквиру њега, неће се казнити ако није учинила ниједно друго кривично дело.

*Кривични законик Швајцарске*²¹ не одређује кривично дело тероризма *per se*, али одређене одредбе КЗ-а покривају и терористичке активности. Швајцарски представници државних органа су истакли да су и постојеће одредбе довољне јер закон инкриминише све потенцијалне терористичке радње као што су нпр. узимање талаца, убиство, подржавање терористичких организација, итд.²² Члан 260-ter регулише злочиначко удруживање, којим је покривено и стварање терористичке организације. Кривично дело злочиначко удруживање (члан 260-ter) чини лице које се прикључи организацији чија су структура и чланство тајног карактера и која има за циљ вршење кривичних дела с елементима насиља, или да себи обезбеђује приходе вршењем кривичних дела, као и лице које подржи једну такву организацију у њеним активностима. Казна је затвор не краће од пет година. Она се може ублажити ако учинилац открије планове организације и тиме онемогући извршење кривичног дела.

*Кривични законик Црне Горе*²³ у члану 449а инкриминише терористичко удруживање. Дело постоји ако се два или више лица удруже на дуже време ради вршења кривичних дела из чл. 447, 448 и 449 овог законика (тероризам, угрожавање лица под међународном заштитом, финансирање тероризма). Учинилац се кажњава казном која је прописана за дело за чије вршење је удружење организовано. Ако учинилац открије удружење, или на други начин спречи извршење кривичних дела из чл. 447, 448 и 449 овог законика, или допринесе његовом откривању, казниће се затвором до три године, а може се и ослободити од казне.

*Казнени законик Хрватске*²⁴ садржи у својој систематизацији кривично дело терористичког удружења. Члан 102, који одређује то кривично дело, истиче да ко организује или води злочиначко удружење којем је циљ вршење кривичних дела из чланова 97–101, члана 137, члана 216, ст. 1–3, члана 219, члана 223, члана 224, чланова 352–355 овога Закона или другог кривичног дела чији је циљ проузроковање смрти или тешке телесне повреде цивила или друге особе која није активно укључена у оружани сукоб, ако је сврха тог дела застрашивање становништва или

21 *Code Pénal Suisse du 21 décembre 1937*, www.admin.ch/ch/e/rs/311_0/ скинуто дана 21. 7. 2013. године.

22 P.E.Gallis, *European Counterterrorist Efforts*, New York: Nova Science Publishers, 2004, p. 127.

23 *Службени лист РЦГ*, бр. 70/03 од 25. 12. 2003, 13/04 од 26. 2. 2004, 47/06 од 25. 7. 2006, 40/08 од 27. 6. 2008, 25/10 од 5. 5. 2010, 32/11 од 1. 7. 2011.

24 *Народне новине РХ*, бр. 125/11.

присиљавање неке државе или међународне организације да нешто учини или не учини, казниће се затвором од три до петнаест година. Припадник терористичког удружења или лице које предузме радњу за коју зна да доприноси остварењу циља терористичког удружења кажњава се затвором од једне до осам година. Учинилац кривичног дела који благовременим откривањем терористичког удружења спречи извршење кривичних дела која су горе наведена или припадник терористичког удружења који га открије пре него што у његовом саставу или за њега учини кривично дело, може се ослободити од казне.

Терористичко удруживање и Кривични законик Републике Србије пре ЗИД КЗ из 2012

Кривични законик Републике Србије пре ЗИД КЗ из 2012. није инкриминисао терористичко удруживање као самостално кривично дело. То, наравно, није значило да се није могла применити нека друга одредба КЗ-а по којој је кажњиво стварање групе или организоване криминалне групе ради вршења кривичног дела тероризма, као нпр. удруживање ради противуставне делатности из члана 319 КЗ-а. Удруживање ради противуставне делатности је сврстано у групу кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије и састоји се у стварању групе или организоване криминалне групе ради вршења кривичних дела из чл. 305–310 и чл. 312–314 Законика (угрожавање сигурности, признавање капитулације или окупације, угрожавање територијалне целине, напад на уставно уређење, позивање на насилну промену уставног уређења, убиство представника највиших државних органа, тероризам, диверзија и саботажа). Оваква ситуација је била прихватљива када је кривично дело тероризма било сврстано у групу кривичних дела против уставног уређења и безбедности. Да се подсетимо да је Кривични законик Србије пре ЗИД КЗ-а из 2012. године, имајући у виду заштитни објекат и усмереност намере као субјективног елемента бића кривичног дела, правио разлику између тероризма и међународног тероризма. Кривично дело тероризма је постојало када учинилац у намери угрожавања уставног уређења или безбедности Србије изазове експлозију или пожар или предузме неку другу општеопасну радњу или изврши отмицу, узимање талаца или самовољно лишавање слободе неког лица или други акт насиља или прети предузимањем какве општеопасне радње или употребом нуклеарног, хемијског, бактериолошког или другог општеопасног средства и тиме изазове осећање страха или несигурности код грађана (члан 312, Кривична дела против уставног уређења и безбедности РС). КЗ из 2005. је као типичан акт насиља код кривичног дела тероризма и међународног тероризма наводио само отмицу. Законодавац је 2009. године одлучио да измени законски опис кривичног дела тероризма како би се направила разлика у односу на радњу извршења кривичног дела међународног тероризма, па је додао и радње узимања талаца и самовољног лишавање слободе. Међународни тероризам је постојао када лице, у намери да нашкоди страни држави или међународној организацији, изврши отмицу неког лица или неко друго насиље, изазове експлозију или пожар или предузме друге општеопасне радње или прети употребом нуклеарног, хемијског, бактериолошког или другог сличног средства (члан 391 у оквиру главе: Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом).

Када је у питању међународни тероризам и удруживање за његово вршење, могуће је било применити одредбу из члана 346 КЗ-а, која регулише удруживање ради вршења кривичних дела.

Ради потпуног усклађивања са Оквирном одлуком Савета ЕУ о сузбијању тероризма, Конвенцијом Савета Европе о спречавању тероризма и низом других конвенција којима је циљ спречавање аката тероризма, усвојен је ЗИД КЗ у децембру 2012. године. Он доноси низ значајних новина у погледу прописивања кривичних дела тероризма. Пре свега, у члану 391 Кривичног законика одређено је основно дело тероризма у групи кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом (без обзира да ли је управљено против Републике Србије, стране државе или међународне организације) са бројним облицима радње извршења, као и следећа кривична дела тероризма: јавно подстицање на извршење терористичких дела (члан 391а), врбовање и обучавање за вршење терористичких дела (члан 391б), употреба смртоносне направе (члан 391в), уништење и оштећење нуклеарног објекта (члан 391г) и терористичко удруживање (члан 393а).²⁵ Класификација на кривично дело тероризма, које је било сврстано у групу кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије, због чега је имало карактер политичког кривичног дела, и кривично дело међународног тероризма, које је сврстано у групу кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, данас се сматра анахроном и углавном се напушта.

Самим тим, одредба о удруживању ради противуставне делатности не би се могла применити на тероризам, јер се односи на нека кривична дела из групе против уставног уређења и безбедности. Стога, имајући у виду специфичност и тежину кривичних дела тероризма, било је потребно прописати и кривично дело терористичког удруживања, што је у складу са међународним документима које смо раније цитирали.

Терористичко удруживање у КЗ Србије

Кривично дело терористичког удруживања штити човечност и друга добра заштићена међународним правом. Свако повезивање ради вршења тешких кривичних дела указује на појачану друштвену опасност, која захтева реакцију државе кроз одговарајуће одредбе кривичног законодавства.

Терористичко удруживање из члана 393а КЗ-а постоји када се два или више лица удруже на дуже време ради вршења кривичних дела из чл. 391–393 КЗ (тероризам, јавно подстицање на извршење терористичких дела, врбовање и обучавање за извршење терористичких дела, употреба смртоносне направе, уништење и оштећење нуклеарног објекта, угрожавање лица под међународном заштитом, финансирање тероризма). Учиниоци се кажњавају казном прописаном за дело за чије је вршење удружење организовано. Дакле, и код нас је као и у већини земаља у упоредном праву, само удруживање, по запрећеној казни, изједначено са учињеним кривичним делом. Факултативна могућност за ослобођење од казне постоји уколико учинилац дела откривањем удружења или на други начин спречи извршење кривичних дела тероризма или допринесе њиховом откривању (то је истовремено и привилеговани облик).

У нашем кривичном законодавству се не прави разлика између организатора и припадника терористичке групе, као што то чини Оквирна одлука Савета ЕУ о борби против тероризма. Таква околност може бити од значаја само приликом одмеравања казне. Такође, за разлику од Оквирне одлуке, која под терористичком

²⁵ О кривичним делима тероризма више: Д. Коларић, Нова концепција кривичних дела тероризма у Кривичном законнику Србије, *Crimen*, бр. 1/2013, стр. 49-72.

групом подразумева структурисану групу коју чини више од два лица, наш законодавац је одлучио да је за терористичко удруживање неопходно да су се најмање два лица удружила ради вршења терористичких кривичних дела. Такође, неопходно је да су се удружили на дуже време. Тај услов се заснива на чињеници да терористичке групе и организације постоје одређено време; колико је то време не би се могло рећи, али је сигурно да то не може бити неко краће време (нпр. краће од неколико месеци).²⁶ Оквирна одлука захтева да је терористичка група основана да делује одређено време (*over a period of time*). Овде је јасно да природа кривичног дела терористичког удруживања захтева нарочито обележје повезивања лица, а то је да делују одређено време.

Облик кривице је умишљај који мора обухватити и циљ удруживања, тј. вршење неког од кривичних дела из члана 391 до 393 КЗ-а. Управо главну карактеристику удруживања чини циљ који је усмерен на вршење терористичких кривичних дела у будућности. Стога, кривично дело терористичко удруживање представља криминализацију у раној фази.²⁷ Оно, по својој природи, представља један облик припремања извршења кривичних дела из чланова 391–393 КЗ. Ради се о „кривичном делу организовања“, чија је главна карактеристика да је усмерено на будућност. Прописивање оваквих кривичних дела оправдано је ако је у питању велика вредност заштитног објекта, а интензитет његовог угрожавања у великој мери изражен. Кривично право мора да има у виду комплексност живота, а тиме и тероризма. Вредност заштитног објекта се код овог кривичног дела свакако не доводи у питање. У области борбе против тероризма ради се о легитимној заштити. Страх од криминала и великих ризика који прете савременом друштву доводе и до повећане потребе за безбедношћу грађана. Зато се, начелно, поздравља чињеница да се законодавац послужио кривичним правом за постизање сврхе, а то је да се интервенише већ у фази припремања кривичног дела тероризма помоћу новог кривичног дела. Учинио да омогућава да се већ у раном стадијуму, из начина његовог понашања, распозна да ће он повредити и/или подржати повреду правног добра.²⁸ Он што је битно са становишта начела легалитета, то је да се кривично дело представи са довољном одређеношћу – битно је да законодавац прецизно одреди биће кривичног дела тако да подручје његове примене јасно произилази из текста или се, у сваком случају, може утврдити тумачењем норме.

Такође, легитимност прописивања терористичког удруживања као самосталног кривичног дела може се оправдати чињеницом да је извршење кривичног дела од стране два или више лица друштвено опасније од ситуације у којој извршењу приступа један човек (у групи настаје притисак у вези са придржавањем договора и међусобно уверавање да правилно поступају). Идеолошка заслепљеност боље успева у заједници два или више лица који се узајамно чувају и приговарају једни другима. Како се истиче у теорији немачког кривичног права, оправданост се може у потпуности доказати. Наиме, другачије је да ли појединац сам доноси одлуку да убије нпр. омраженог градоначелника, или то чини неколико лица. Реализација планираног деликта извеснија је у групи. С обзиром да су терористичка удружења структурисана удружења, подела послова повећава ефикасност узајамно усклађеног заједничког понашања.²⁹ Дакле, ово је кривично дело са апстрактном опасношћу

26 З. Стојановић, *Коментар кривичног законика*, Подгорица: Мисија OSCE у Црној Гори, 2010, стр. 878.

27 B. Weißer, *Über den Umgang des Strafrechts mit terroristischen Bedrohungslagen*, ZStW, München: BeckVerlag 121/2009, Heft 1, p. 136.

28 M. Bader, *Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten*, *Neue Juristische Wochenschrift*, München: Beck Verlag, 2009, p. 2855.

29 B. Weißer, *op. cit.*, стр. 136.

као последицом. Законодавац оправдано полази од тога да се предузимањем ових радњи увек ствара апстрактна опасност.³⁰

За постојање дела није потребно да је дошло до извршења неког од кривичних дела због којих је удружење основано. Уколико је неко од кривичних дела учињено, постојаће стицај кривичног дела терористичког удруживања и кривичног дела које је извршено. Ако се два или више лица договоре да оснују терористичко удружење, а сам акт оснивања још не предузму, они се кажњавају за покушај кривичног дела. Како се то објашњава у немачкој теорији, оснивање терористичког удружења није ништа друго него договор да се убудуће следи циљ удружења. Када из одређених разлога није дошло до удруживања у смислу члана 393а, постојаће покушај оснивања терористичког удружења што је, у ствари, покушај договора о кривичном делу терористичког удруживања.³¹ Неопходно је утврдити да је постојао умишљај који је обухватао циљ оснивања удружења, а то је вршење неодређеног броја кривичних дела што, такође, указује да је удруживање планирано на дуже време. Са друге стране, ако би се нпр. два лица договорила да у неком краћем периоду изврше једно одређено кривично дело тероризма, онда би постојало кривично дело из члана 345 Кривичног законика (договор за извршење кривичног дела), које је карактеристично по томе што има пролазни припремни карактер јер се договара конкретно кривично дело.³²

Однос према кривичном делу удруживања ради вршења кривичних дела из члана 346 КЗ-а

У области кривичног материјалног права, које је засновано на идеји да кривично-поправна интервенција треба да представља *ultima ratio*, репресија подразумева инкриминисање одређених понашања која су у довољној мери опасна да захтевају реакцију друштва.

Кривично дело удруживања ради вршења кривичних дела штити јавни ред и мир. За основни облик, кажњава се лице које организује групу која има за циљ вршење кривичних дела за која је прописана казна затвора у трајању од најмање три године, ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна. Тежи облик постоји ако се организује организована криминална група и најтежи ако се организује група односно организована криминална група која има за циљ вршење кривичних дела за која се може изрећи казна затвора од двадесет година или затвор од тридесет до четрдесет година.

Ради се о кривичном делу које је супсидијарног карактера и које ће постајати једино уколико у конкретном случају нису испуњени услови за постојање неког другог кривичног дела које је на сличан начин дефинисано одговарајућим организовањем и за које је предвиђена тежа казна.³³ Према томе, уколико су испуњени услови за постојање кривичног дела терористичког удруживања, за које је предвиђена тежа казна у односу на основни облик кривичног дела удруживања ради вршења кривичних дела за који је запређен затвор од шест месеци до пет година, постојаће кривично дело из члана 393а.

30 О апстрактној опасности види више: З. Стојановић, *Кривично право-општи део*, Београд: Правна књига, 2012. година, стр. 98.

31 В. Weißer, *op. cit.*, p. 138.

32 И. Вуковић, Кривично дело злочиначког удруживања и његова обележја, *Зборник радова „Примена међународног кривичног права-организовани криминал“*, Тара, 2007. година, стр. 189.

33 З. Стојановић, Н. Делић, *Кривично право – посебни део*, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду и Правна књига, 2013, стр. 306.

Дакле, и без посебне одредбе о терористичком удруживању овакво организовање би било кажњиво по члану 346 КЗ-а. Прописивањем посебног кривичног дела законодавац је истакао посебну опасност терористичког удруживања и испунио обавезе из међународних докумената. Кривично дело из члана 393а јесте посебан, специјалан облик кривичног дела из члана 346. КЗ-а (*lex specialis derogat legi generali*) и из тих разлога треба увек дати предност терористичком удруживању. Кривично дело из члана 346 КЗ-а би могло постојати онда када не би био испуњен услов да су се два или више лица удружила на дуже време.

Најтежи облици кривичних дела углавном су последица деловања терористичких група, односно организација. Ако се кривично дело врши од стране два или више лица која су се удружила ради вршења терористичких кривичних дела, криминално-политички је оправдано, због повећаног степена друштвене опасности, изрећи тежу казну од оне која би се могла изрећи према члану 346 КЗ-а. „Повећана криминална количина“ имплицира и строже кажњавање.³⁴ Нека кривична дела, нпр. врбовање и обучавање за вршење терористичких дела, незамислива су без организованог терористичког деловања.

Завршне напомене

Можемо да закључимо да постоје три основна разлога због којих је ово дело прописано у савременим законодавствима.

Први, хармонизација за међународним изворима у области борбе против тероризма.

Други, оваква одредба због померања кажњивости у један ранији стадијум, стадијум припремања, има значајно превентивно дејство. То подржавају и грађани, због све чешћих терористичких напада са тешким последицама, али и стручњаци, који иначе сматрају да кажњавању већ у фази припремања треба рестриктивно прибегавати.

Треће, ово кривично дело омогућава да се казни већ за само учествовање у једном таквом удружењу, независно од тога да ли су дела за чије вршење је удружење основано уопште учињена. У том смислу, ово кривично дело представља тзв. деликт-препреку, слично неким другим кривичним делима која кажњавају за радње које по својој суштини представљају припремање кривичног дела.³⁵

Колико ће ово кривично дело бити често у судској пракси, велико је питање, али оно у сваком случају има значајно место у борби против тероризма, не само код нас него и у другим земљама.

Литература

1. M. Bader, *Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten*, *Neue Juristische Wochenschrift*, München: Beck Verlag, 2009.
2. Beltrani, S; *Corso di Diritto Penale, Parte generale e parte speciale*, Wolters Kluwer Italia Srl, Padova, 2008.

³⁴ Д. Деренчиновић, Сувремени антитероризам на раскрижју – казненоправна реакција вс. „Рат против тероризма“ у: *Нови обзори сувременог тероризма и анти тероризма*, Загреб: Правни факултет, 2007, стр. 31.

³⁵ Ово мишљење је изражено у теорији за кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела што мислимо да се односи и на терористичко удруживање. Види: И. Вуковић, *op. cit.*, стр. 180.

3. И. Вуковић, Кривично дело злочиначког удруживања и његова обележја, *Зборник радова „Примена међународног кривичног права-организовани криминал“*, Тара, 2007.
4. В. Weißer, Über den Umgang des Strafrechts mit terroristischen Bedrohungslagen, *ZStW*, München: BeckVerlag 121/2009.
5. Р. Е. Gallis, *European Counterterrorist Efforts*, New York: Nova Science Publishers, 2004.
6. Д. Деренчиновић, Сувремени антитероризам на раскрижју – казненоправна реакција вс. „Рат против тероризма“ у: *Нови обзори сувременог тероризма и анти тероризма*, Загреб: Правни факултет, 2007.
7. Д. Коларић, Нова концепција кривичних дела тероризма у Кривичном законнику Србије, *Crimen*, бр. 1/2013.
8. Д. Коларић, *Кривично дело убиства*, Службени гласник, Београд, 2008.
9. S. Markus, International Law and the War on Terrorism, *Asia Pacific Law Review*, Lexis Nexis, Vol 14, 1/2006.
10. V. Patané, Recent Italian Efforts to Respond to Terrorism at the Legislative Level, *Journal of International Criminal Justice*, Oxford University Press, 4 /2006.
11. А. И. Парог, *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва: Проспект, 2013.
12. З. Стојановић, Н. Делић, Кривично право-посебни део, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду и Правна књига, 2013.
13. З. Стојановић, *Коментар кривичног законика*, Подгорица: Мисија OSCE у Црној Гори, 2010.
14. J. Schäfer, В. Feilcke, Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *Neue Zeitschrift für Strafrecht-Rechtsprechungs Report*, München: Beck Verlag, 10/2008.

Документи и извештаји

15. *The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, adopted by Member States on 8 September 2006.*
16. Plan of Action on The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, adopted by Member States on 8 September 2006. (A/RES/60/288).
17. Council Framework Decision on Combating Terrorism, 2002/475/JHA.
18. Council Framework Decision 2008/919/JHA of 28 November 2008 amending Framework Decision 2002/475/JHA on combating terrorism.